

FRANCESC GRANELL SALES, *Jaume I en la València Baixmedieval. La Memòria del Rei a través de la Imatge*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2024, 224 pp. ISBN: 978-84-1118-292-8

Els estudiosos de la nostra història, cultura, llengua i literatura estan d'horabona ara que Francesc Granell Sales, de la mà de Publicacions de la Universitat de València, ha tret a la llum *Jaume I en la València Baixmedieval. La Memòria del Rei a través de la Imatge*. L'autor, doctor en Història de l'Art, hi ofereix una contribució significativa, que, sense cap mena de dubte, ajudarà a la comprensió de la figura de Jaume I i a l'estudi de la València de la tardor medieval.

Per sort, cada vegada trobem més publicacions a l'entorn del monarca, des d'un punt de vista històric, filològic i literari. Ara, a més, Granell se centra en la construcció de la memòria del rei a través de la cultura visual, bo i analitzant rituals cívics, commemoracions, representacions figuratives, objectes i, també, l'impacte de l'espai urbà en la memòria col·lectiva. La seva contribució, única, es distingeix per la focalització en la cultura de la imatge i la seva relació amb la construcció de la memòria règia.

Així doncs, el coneixement de Jaume I no només emergeix dels testimonis escrits de la baixa edat mitjana, com ara documents del seu regnat, poesies dels trobadors contemporanis o cròniques —coetànies o pòstumes—, sinó que s'hi revela principalment a través dels elements visuals. Les delicades i captivadores miniatures dels manuscrits, les pintures sobre taules i les recreacions de la seva figura en desfilades festives són algunes de les manifestacions d'aquesta època que ens connecten directament amb la percepció que la societat d'aquell temps tenia del rei Jaume. Granell palesa magistralment que aquests elements visuals funcionen com a vehicles de memòria, com a estimulants d'emocions i, alhora, amb una capacitat didàctica ben eficaç. Al remat, aquests elements artístics destaquen per la seua capacitat de representar les

diverses concepcions del monarca que hom ha tingut en els temps posteriors a la seua mort.

En aquest sentit, la riquesa de la galeria visual dedicada a Jaume I és excepcional, i supera la consideració que altres monarques de l'època podrien rebre, especialment en el camp de les arts plàstiques. De fet, per a Granell, “Cap altre rei podia estar representat al bell mig centre d’una obra tan impactant com el retaule de sant Jordi del Centenar de la Ploma. Ni cap altre rei podia ser rememorat de manera tan reiterada com en les festes de Sant Dionís i de Sant Jordi.”

Jaume I en la València Baixmedieval. La Memòria del Rei a través de la Imatge s’estructura al voltant de tres objectius claus: l’anàlisi de les commemoracions cíviques, la revisió de les representacions figuratives i l’estudi de l’espai, l’arquitectura i l’urbanisme com a llocs de la memòria.

La metodologia adoptada per Granell Sales destaca per la seva orientació cap a la cultura visual. Partint de la idea que Jaume I romanía present en l’imaginari social a través d’objectes, d’espais i d’edificis, l’autor examina com aquests elements intervien en la fixació de la memòria del rei. La cultura visual, com a concepte integral, engloba manifestacions artístiques figuratives, arquitectòniques, actes performatius i objectes quotidians que contribuïen a la perpetuació de la figura del monarca en la memòria col·lectiva. Quant a la delimitació de la seua investigació, Granell se centra espacialment en la ciutat de València, i temporalment durant la baixa edat mitjana, tot i oferint una visió detallada i profunda d’un període específic en què la figura històrica de Jaume I i el mite que l’envoltava acabaren fusionant-se. L’autor explora amb precisió els ritus cívics i commemoratius, les representacions artístiques i els espais urbans per a demostrar que la memòria del rei va quedar profundament integrada en la vida quotidiana dels valencians.

Una conclusió destaca en la recerca de Granell Sales, i és la importància de la festa de Sant Dionís de l’any 1338, durant el regnat de Pere el Cerimoniós, moment en què el record de Jaume I traspasà l’àmbit cortesà i s’integrà de ple en el conjunt de la ciutat. Això suposà una fita importantíssima, ja que des de llavors, a través de la repetició anual d’aquesta celebració, les imatges de la

processó es vinculen a l'època de la conquesta, i es consolida així com un acte cívic que involucra tot l'espectre social de la ciutat de València. L'estudi detallat de les imatges que colpien els assistents a aquelles commemoracions aporta, doncs, una perspectiva única i enriqueix la comprensió del paper de la cultura de la imatge en la memòria del rei.

Al capdavant, el llibre de Francesc Granell Sales és una obra essencial per als estudiosos de la història, de l'art i de la cultura medieval, i ofereix una visió profunda i detallada de com la figura del monarca va ser recordada, lloada i celebrada al llarg del temps a València.

JACOB MOMPÓ NAVARRO

Universidad Complutense de Madrid – Institut Ramon Llull
jmompó@ucm.es